

Ermənistan-Azərbaycan, Dağılıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətlə mövqeyinin müdafiə edilməsi

Ermənilərin Qaradağlıda törendikləri soyqırım və faciə tariximizin qanla yazılmış səhifəsidir. Ermənistən silahlı qüvvələrinin və onlara havadərliq edənlərin Qaradağlıda törendikləri soyqırım haqqında əlimizdə olan məlumatları sizə təqdim edirik.

III yazı

(Əvvəli 28 fevral sayımda)

Məlum olduğu kimi, 1990-ci il noyabrın 24-də baş verən hadisə zamanı xalq A.Mütəlliibovun hadisə yerine gəlməsini tələb edirdi.

Tarixçilər qeyd edirlər ki, bu hadisədən sonra Qaradağlı müdafiəçiləri kəndin ətrafında güclü müdafiə postları, istehkamlar və səngərlər qurmaq qərarına gəldilər. Kəndin ətrafında 5 post yaradılıb etibarlı müdafiə qurğuları ilə təchiz olundu. Xankəndidən gələn yolun üstündə üç post qurulmuşdu. Xocavənd rayonu istiqamətində, kəndin girişində yaradılmış post əhemmiliyətine görə birinci post hesab olunurdu. "Bu postun keşikçilərlə təmin olunmasını məktəb direktoru N. Zeynalov öz üzərine götürmüştü. Məlumatlara görə, orada əsasən N. Zeynalovun şagirdləri olmuş gənclər və məktəblilər keşik çəkildilər. Asfalt yoldan bir qədər aralı kolxoz idarəsinin yaxınlığında qurulmuş post ikinci hesab olunurdu. Mırzəli və Zahir bu postun məsuliyyətini daşıydılar. Kəndin çıxışında asfalt yolun üstündə qurulmuş 3-cü postda Nazim, Qərib, Telman, Vüdadi və başqaçıları dayanırdılar. Kəndxurə istiqamətində qurulmuş 4-cü post da mühüm postlardan biri idi. Kəndən basqınların əksəriyyəti bu istiqamətdən olurdu. Burada Faiq, Rabil, Xudayat və onların dostları keşik çəkildilər. Nəhayət, 5-ci post kəndin ortasında keçən Xonaşen çayının üstündə, Zinki dərəsinin qarşısında yaradılmışdı. Zinki postunun qorunması Məmməd, Şamil, Əlqəmə və Ələddin kimi cəsur oğullara tapşırılmışdı. 1990-ci ilin noyabr ayından başlayaraq bütün postlarda fasiləsiz olaraq silahlı müdafiəçilər keşiklərə dayanırdılar. 1991-ci ilin əvvəllerində baş vermiş faciə vəziyyəti daha da gərginləşdirdi. Yanvarın 10-da kəndin nüfuzlu şəxslərindən olan Sultan Bayramov erməni quldurlarına qarşı birgə mübarizə tədbirləri hazırlanmışdır. 1991-ci ilin 9-da erməni quldurları kəndin yaxınlığındakı mal

Ermənistənə qarşı soyqırımlar tarixi

fermasına qəfildən silahlı basqın edib iki nəfəri qətlə yetirdilər. Həmin il, iyun ayının 28-də, gecə saat bir radələrində isə Qaradağlı kəndi ermənilər tərəfindən toplardan, pulemyotlardan və avtomatlardan şiddetli atəşə tutuldu. Kəndin bir neçə evini alov bütürdü, bir neçəsi isə mərmi zərbəsindən dağıldı. Qadınlar, qocalar və uşaqlar düşmən atəşindən qorunmaq üçün zırzəmılərə sığınmağa məcbur oldular. Həmin gecə ən böyük faciə kəndin 5 kilometrliyində Vərendəli sahəsində yerləşən fermada baş vermişdi. Quldurlar kəndi atəşə tutmaqla yanaşı, eyni zamanda fermadakı evlərə soxularaq altı nəfər günahsız ferma işçisinin də gülələmiş və izi itirmək üçün onları yanmış evlərdən birinin içində atmışdır. Bundan sonra onlar kənarə çəkilərə ferma tam yanana qədər oranı atəş altında saxlamışlar. Bəyverdi Novruvən başda olmaqla faciə yerinə gələn kənd camaati yanmış otaqların birində üç nəfərin gülədən dəlik-delik olmuş, odun-alovun içinde yanmış meytılərini çıxara bilmişlər. Başqa bir otağın odu səndürdükdən sonra isə tamamilə yanmış digər üç nəfərin cəsədi aşkar edilmişdi. Şəhidlərin dəfnindən üç gün sonra Ruzigar Məmmədov Ağdam polis batalyonunun 2 nəfər əməkdaşı ilə birlikdə əməliyyat planı hazırlanıb. Onlar silahlanıb gecə erməni kəndi Kəndxurdə tərəf gedir və nezər postlarının birinin yaxınlığında mövqə tuturlar. Gecə erməni yaraqlılarının komandiri üç nəfərlə postları yoxlamağa çıxarkən atasının və dayisinin intiqamını onlardan alır.

Qaradağlı kənd sakinləri Cingiz Məmmədov, Kərim Ağalarov və Səfqət Məmmədova Qaradağının ağır günləri haqqında aşağıdakı məlumatı vermişlər.

Məlumatlara görə, 8 sentyabr 1991-ci il hadisəsindən sonra qaradağlıların nümayəndələri Məzahir Ağalarov, Nobil Zeynalov 20 nəfərlə Bakıya gedərək, Ayaz Mütəlliibovla görüşmüş, ona Qaradağının ağı vəziyyəti barədə məlumat vermişlər. A.Mütəlliibov qaradağlılara kəndin müdafiəsi ilə şəxsən özü məşğul olacağına söz vermiş və bundan 3-4 gün sonra 11 nəfərdən ibarət bir qrup hərbçi Qaradağlıya göndərmişdi. Onlar kəndin yuxarı

hissəsində Abbasovun evində yerləşmişdilər. Kəndin müdafiəçiləri həmin dəstə ilə birlikdə bir qisas əməliyyatı hazırlayıb həyata keçirməye müvəffəq oldular. 21 nəfərlik dəstə Vərendətiyə gedən yolun kənarında yerləşən çoxlu erməni quldurunun toplaşış keşik çəkdiyi, hərbi əhəmiyyətli mentəqə olan fermaya hücum edərək üç nəfər qulduru zərərsizləşdirmiş, qalanlarını isə qonşu erməni kəndlərinə çəkilməyə məcbur etmişlər.

Laçın-Şuşa yolunda Qaradağlıların üzvləri əsir götürüldü. Onlardan 80 nəfəri erməni cinayətkarları tərəfindən qətl yetirildi. Ümumilikdə, Qaradağlı soyqırımında Qaradağlı kəndi 117 övladını itirir, onlarla insan girov götürülür. Ermənilər ölenləri silos quyularına doldururlar, girovlara dəhşətli işgəncələr verirlər. Girovların eksəriyyəti geri alınsa da, coxunun taleyi hələdə məlum deyil. Öldürünlərden 10-u qadın, 8-i uşaq idi. İki ailənin hər birindən 4 nəfər şəhid olub, 42 ailə başçısını itirib, 140-a yaxın uşaq yetim qalıb. İşğal nəticəsində kənddə 200 ev, 1 mədəniyyət evi, 320 yerlik orta məktəb binası, 25 çarpayılıq xəstəxana binası və digər obyektlər daşdırıldı. Kəndin 800 nəfərə yaxın sakini məcburi köçküň düşüb.

Qaradağlı faciəsini, soyqırımıñ gözü ilə görən şahidlər bu haqda çox dəhşətli faktları açıqlayırlar. Onlardan biri de İlqar Hüseynovdur. O, Qaradağlı müsibətinin gormüş kənd sakinlərindən biridir. İl.Hüseynov ailə üzvlərile birlikdə 1992-ci ilin fevralından 1992-ci ilin fevralına dək Qaradağlıya 305 dəfə düşmən hückumu olmuşdu. Bu düşüşlərin her birində isə kənd sakinləri itkiler vermişlər. Ermənilərin Qaradağlıda insanlılığı sığmayı vəhşiliklər tərətməsinə şərait yaranan əsas səbəblərdən biri kəndin Azərbaycanın digər yaşayış məntəqələri ilə torpaq əlaqəsinin kəsilməsi və dörd tərəfdən mühəsirəyə alınmış kəndin səməsindən Azərbaycan helikopterlərinin mütemədi atəşə məruz qaldığından hava xətti ilə də heç bi köməyin göstəriləməsi idi".

Azərbaycan tarixinə qanlı hərflərlə yazılan Qaradağlı faciəsi haqqında yazan tarixçilər bu soyqırımı ikinci Xocalı da adlandırlırlar. Kəndin hər 10 sakinindən biri şəhid olub. 1992-ci ildə Xocalı faciəsindən bir neçə gün əvvəl Qaradağlıda töredilən soyqırımda 104 kənd sakini və 15 nəfər xüsusi

radağlıni dörd bir yandan atəşə tutdular. Evlərin eksəriyyəti alovə bürümüşdü. Atışma iki gün davam etdi. Kənddə qalan 118 nəfərdən 25-i həlak olmuşdu. Dörd nəfər isə ağır yaralıydı. Gecə yaralıları da götürüb yola düzəldik. Aramızda 10 qadın və iki uşaq vardi. Ermənilər bizi təqib edirdilər. Patronumuz qurtardığı üçün onlara müşqavimət göstərə bilmirdik.

Ermənilər hamını əsir götürdüler. Kişiləri qadınlar dan və uşaqlardan ayırdılar və bizi ayrı-ayrı maşınlara mindirdilər. Bizi erməni qəbiristanlığına gətirdilər. Dedi ki, 9 nəfər könüllü aşağı düşsün. Heç kim yerində tərəpnəmedi. Bundan qəzəblənən erməni quldurları avtomatla maşına atəş açıdlar. 10-15 nəfər yerindəcə öldü. Təxminən 20 nəfər isə ağır yaralandı. Vəziyyətin ağır olduğunu görən kənd sakinlərindən biri qaçmaq istədi. Onun bu hərəkəti erməniləri dəha da qəzəbləndirdi. Onlar bizi yenidən atəş tutdular. Ölenlərin sayı 32 nəfərə yüksəldi. Sonra bizi Xankəndiye apardılar. Bizi iki ay Xankəndi hebsxanasında saxladılar. Həbsxananın bəncərələri yox idi. Hər gün qar yağırdı. Şaxta insanın iliyinə işləyirdi. Girovların hamısını dize qədər suyun içinde saxlayırdılar. Bize üç gündə bir dəfə el boyda qara çörək verirdilər.

Ermənilər bizi gündə ən azı beşaltı dəfə döyür, müxtəlif işgəncələr verirdilər. Bir neçə nəfər işgəncələr dözmədiyi üçün elə həbsxanadaca dünyasını dəyişdi. Armaturla vurub səkkiz nəfərin qabırğalarını qırmış, ayaqlarını sindirmişdilər. İki nəfər isə divara çırılıp beyinini partlatmışdır. Onlar təkcə kişilərə deyil, qadınlara və uşaqlara da bu cür dəhşətli işgəncələr verirdilər. İki ay sonra Qızıl Xaç Cəmiyyətinin köməklili ilə bizi azad etdilər. Mənimlə birlikdə girovluqdə olmuş bir neçə nəfər azadlığa çıxınan və sonra dünyasını dəyişdi. Həmin vaxtdan 19 il keçədə, ermənilərin verdikləri işgəncələrin ağrısı hələ də canımdan çıxmayıb" - deyə şahid qeyd edib.

İradə SARIYEVA
Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vəsitiyərinin İnkışafına Dövlət Dəstəyi Fondu maliyyə dəstəyiyle çap olunur.